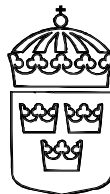

Kommittédirektiv

Kartläggning av hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med barnkonventionen

Dir.
2018:20

Beslut vid regeringssammanträde den 15 mars 2018

Sammanfattning

En särskild utredare ges i uppdrag att genomföra en kartläggning för att belysa hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Kartläggningen syftar till att ge ett stöd i det fortsatta arbetet med transformering av barnkonventionens bestämmelser inom olika rättsområden.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2019.

Bakgrund

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Sverige hade en framträdande roll under förhandlingarna om konventionen och var ett av de första länderna att ratificera den. Konventionen trädde i kraft i Sverige den 2 september 1990.

Artikel 4 i konventionen förpliktar staten att vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder samt administrativa och andra åtgärder som behövs för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. Det innebär bl.a. att lagstiftaren ska se till att den inhemska rätten stämmer överens med barnkonventionen. För att förstärka och fördjupa åtagandena i barnkonventionen finns det numera tre fakultativa protokoll till den. De två första proto-

kollen, fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter vid indragning av barn i väpnade konflikter och fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi, antogs av FN:s generalförsamling den 25 maj 2000. Sverige ratificerade dessa protokoll den 20 februari 2003 respektive den 7 december 2006. Det tredje protokollet, fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter om ett klagomålsförfarande, antogs av FN:s generalförsamling den 19 december 2011 och har inte ratificerats av Sverige.

Inkorporering och fortsatt transformering

Det mest förekommande sättet att införliva internationella överenskommelser, såsom en konvention, i svensk rätt är genom transformering. Transformering innebär att, i den utsträckning det anses behövt, införa eller ändra svenska bestämmelser så att de överensstämmer med konventionens bestämmelser. Nära kopplat till införlivande genom transformering är konstaterande av normharmoni, dvs. att innehållet i svensk rätt redan överensstämmer med konventionen, vilket innebär att några lagändringar inte behövs. När det gäller barnkonventionen har hittills transformering använts i vissa delar och i andra har normharmoni konstaterats.

I februari 2015 gav regeringen Barnrättsutredningen (S 2013:08) i uppdrag att lämna förslag till en lag om inkorporering av barnkonventionen (dir. 2015:17). I mars 2016 överlämnades betänkandet (SOU 2016:19) Barnkonventionen blir svensk lag. Den 6 juli 2017 beslutade regeringen om en lagrådsremiss om inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

En inkorporering innebär att barnkonventionen får ställning som lag i Sverige. För att barnets rättigheter ska få genomslag behöver arbetet med transformering av barnkonventionens bestämmelser inom olika rättsområden fortsätta vid sidan av en inkorporering. Genom fortsatt transformering kan författningsbestämmelser tydliggöra vad rättigheterna innebär i en svensk

kontext, vilket ökar förutsebarheten och ger rättstillämparen ytterligare stöd i tolkningen och tillämpningen av konventionen.

Av den av riksdagen antagna strategin för att stärka barnets rättigheter (2009/10:232), som alltjämt är gällande, framgår att all lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen. Det transformeringsarbete som pågått sedan Sverige ratificerade barnkonventionen har inneburit att bestämmelser i barnkonventionen, bl.a. principen om barnets bästa, kommit till uttryck i flera lagar. Barnrättighetsutredningen (S 2013:08) konstaterar dock utifrån sina kartläggningar vissa brister i tillämpning utifrån bl.a. principen om barnets bästa. Enligt utredningen innebär bristen att övriga grundprinciper och bestämmelser i konventionen inte får tillräckligt genomslag i rättstillämpningen. Vidare konstaterade Barnrättighetsutredningen att förarbeten till svenska bestämmelser som utgår från barnkonventionen och olika riktlinjer som ska vara till stöd i rättstillämpningen kan vara otydliga och enligt utredningen även sakna förankring i barnkonventionen.

Relevant utredningsarbete

Utifrån ny kunskap och i takt med att samhället förändras och utvecklas är det av vikt att med jämna mellanrum följa upp hur lagstiftningen och dess tillämpning stämmer överens med barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Genomgångar av svensk lagstiftnings överensstämmelse med konventionen har gjorts flera gånger tidigare. Först i samband med ratificeringen 1990 (prop. 1989/90:107) och sedan med jämna mellanrum, genom den parlamentariska kommittén (Barnkommittén) 1996 (SOU 1996:115 och 1996:116), genom den kartläggning som gjordes 2011 (Ds 2011:37) och nu senast genom Barnrättighetsutredningens uppdrag att inom särskilt angelägna områden kartlägga hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter stämmer överens med barnets rättigheter enligt barnkonventionen (dir. 2013:35, SOU 2016:19). Regeringen aviserade i den ovan nämnda lagrådsremissen om Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter att det fanns behov att genomföra en ny kartläggning.

Uppdraget

För att barnkonventionen ska få genomslag och betydelse för rättstillämpningen anser regeringen att konventionen även bör synliggöras i förarbeten till lagstiftning där konventionen kan vara relevant. Det är därför av betydelse att få en så aktuell bild som möjligt av relevant svensk lagstiftning och praxis vad avser barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Kartläggningen syftar till att ge ett stöd i det fortsatta arbetet med transformering av barnkonventionens bestämmelser inom olika rättsområden. Vidare skapas bättre förutsättningar för utvecklandet av olika typer av processtöd för myndigheterna i deras verksamheter för att bl.a. barnets bästa ska ses som ett tillvägagångssätt i enlighet med barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14.

Utredaren ska

- göra en kartläggning av hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med rättigheterna i barnkonventionen.
- behandla artiklarna 1–42 och
 - analysera konventionsbestämmelsernas innebörd utifrån svenska förhållanden med återgivande av bl.a. relevanta avgöranden från svenska domstolar, EU-domstolen och Europadomstolen, och
 - redogöra för relevanta delar av barnrättskommitténs allmänna kommentarer, trots att det inte är en rättskälla.
- särskilt redovisa hur bestämmelser om barnets bästa och barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade tolkas i den praktiska tillämpningen samt vilken innebörd de ges inom olika rättsområden.
- inom ramen för redovisningen av barnets bästa och barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade analysera hur barnets bästa förhåller sig till andra intressen som ska beaktas.

I utredarens uppdrag ingår inte att lämna förslag. Utredaren ska, där så är möjligt, anlägga ett jämställdhetsperspektiv och ett funktionshinderperspektiv.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta det arbete som bedrivs i Regeringskansliet och berörda myndigheter med relevans för uppdragets genomförande. Utredaren ska under arbetet föra en dialog med berörda myndigheter och andra för sammanhanget relevanta aktörer. Utredaren ska också, i den utsträckning det bedöms värdefullt, föra en dialog med organisationer inom det civila samhället samt med barn och unga.

Uppdraget ska i sin helhet redovisas senast den 15 november 2019.

(Socialdepartementet)